

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

Українська мова (професійного спрямування)

Шифр та назва спеціальності
133 - Галузеве машинобудування

Інститут
ННІ міжнародної освіти

Освітня програма
Транспортно-технологічні машини і обладнання

Кафедра
Української мови (273)

Рівень освіти
Бакалавр

Тип дисципліни
Загальна, Обов'язкова

Семестр
1

Мова викладання
Українська

Викладачі, розробники

Писарська Наталія Віталіївна

Natalia.Pysarska@khpi.edu.ua

Кандидат історичних наук, доцент кафедри української мови НТУ «ХПІ».

Досвід роботи - 17 років. Автор понад 40 наукових та навчально-методичних публікацій. Провідний викладач з дисципліни: «Українська мова (професійного спрямування)», «Мова професійного навчання (українська)», «Українська мова як іноземна».

<https://web.kpi.kharkov.ua/lingvo/uk/pysarska-nataliya-vitaliyivna/>

Загальна інформація

Анотація

Вивчення дисципліни передбачає оволодіння студентами професійним мовленням, особливостями науково-технічного перекладання та редагування текстів, збагачення їхнього словника термінологічною, фаховою лексикою, опанування нормами сучасної української літературної мови, її функціональними стилями та особливостями мовленнєвої діяльності.

Мета та цілі дисципліни

Сформувати в майбутніх спеціалістів професійно зорієнтовані вміння й навички досконалого володіння українською літературною мовою у фаховій сфері; виробити навички оптимальної мовленнєвої поведінки в професійній діяльності.

Формат занять

Практичні заняття, самостійна робота, консультації. Підсумковий контроль – іспит.

Компетентності

ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3. Здатність планувати та управляти часом.

ЗК4. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Результати навчання

РН6. Відшукувати потрібну наукову і технічну інформацію в доступних джерелах, зокрема, іноземною мовою, аналізувати і оцінювати її.

РН11. Вільно спілкуватися з інженерним співтовариством усно і письмово державною та іноземною мовами.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 90 год. (3 кредити ECTS): практичні заняття – 32 год., самостійна робота – 58 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання з української мови на рівні повної загальної середньої освіти.

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Під час викладання навчальної дисципліни «Українська мова (професійного спрямування)» використовуються словесні, наочні, репродуктивні, проблемно-пошукові та практичні методи навчання: реферати, презентації, письмові роботи – завдання щодо оформлення наукових праць, ділових паперів, вправи на перекладання й редагування фахових текстів, дотримання норм української літературної мови. На практичних заняттях застосовуються ігрові методи, навчальні дискусії та диспути, аналіз ситуацій у професійній діяльності тощо.

Практичні заняття проводяться з використанням програми Microsoft Teams.

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Лекції в рамках дисципліни не передбачені.

Теми практичних занять

Змістовий модуль 1. Наукове й ділове спілкування як складники фахової діяльності.

Тема 1. Державна мова – мова професійного спілкування.

1. Предмет, структура й завдання курсу.
2. Мовне законодавство в Україні.
3. Поняття «національна мова». Українська літературна мова, її ознаки (унормованість, наддіалектність, усна й письмова форми, стандартність, поліфункціональність, стилістична диференціація).

Тема 2. Наукова література як основне джерело фахових знань.

1. Науковий стиль мови (призначення, сфера застосування, ознаки, мовні засоби, підстилі).
2. Види наукових праць.
3. Особливості наукового тексту.
4. План як структурний елемент наукового дослідження. Види планів, правила їх складання.

Тема 3. Письмове репрезентування результатів наукових досліджень.

1. Реферування наукового джерела. Структура й види рефератів. Правила реферування наукової інформації.
2. Структура курсових і дипломних робіт.
3. Конспектування наукової інформації. Види конспектів. Правила конспектування лекцій і наукових праць. Вимоги до конспектів.

Тема 4. Правила оформлення наукових праць.

1. Анотування наукового джерела. Види анотацій. Правила анотування.
2. Оформлення бібліографічного опису наукової праці.

Тема 5. Теоретичні засади діловодства.

1. Офіційно-діловий стиль мови: призначення, сфера застосування, ознаки, мовні засоби, підстилі.
2. Основні поняття діловодства (документ, реквізит, формуляр, бланк).

3. Національний стандарт України (ДСТУ 4163–2003. Державна уніфікована система документації). Правила оформлення основних реквізитів.

4. Вимоги до укладання документів.

Тема 6. Правила укладання ділових паперів.

1. Автобіографія. Правила оформлення автобіографії.

2. Резюме. Правила укладання резюме.

3. Правила звертання до посадових осіб (утворення імен по батькові, відмінювання прізвищ, правила відтворення запозичених прізвищ, кличний відмінок іменників).

Тема 7. Нормативність фахового мовлення.

1. Формування мовної особистості фахівця за умов білінгвізму. Причини мовної інтерференції. Суржик.

2. Культура мовлення як один із критеріїв професійної майстерності працівника. Ознаки культури мовлення (правильність, змістовність, точність, логічність, багатство, виразність, чистота, доречність, дотримання мовного етикету, образність). Причини недостатнього рівня культури мовлення фахівця, шляхи її підвищення.

3. Мовна норма. Типи норм (графічні, орфоепічні, акцентологічні, лексичні, орфографічні, словотвірні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні, пунктуаційні).

Змістовий модуль 2. Основи термінологічної та лінгвістичної підготовки фахівця.

Тема 8. Теоретичні засади термінознавства.

1. Термінознавство як наука.

2. Термін, його ознаки та функції. Поняття «дефініція».

3. Види термінів (загальнонаукові, міжгалузеві, вузькоспеціальні).

4. Поняття «терміноелемент». Структурні типи термінів (прості, складні, складені ін.).

5. Вимоги до терміна.

Тема 9. Шляхи виникнення нових термінів.

1. Способи творення термінів за рахунок використання внутрішніх ресурсів української мови.

Поняття «термінологізація», «транстермінологізація».

2. Запозичення: ставлення до них, види, доречне їх застосування. Інтернаціоналізми. Національне та інтернаціональне в термінотворчому процесі.

3. Значення найпоширеніших греко-латинських терміноелементів.

Тема 10. Термінологічне планування в Україні.

1. Поняття «термінологія» і «терміносистема».

2. Стандартизація термінів. Державні стандарти України.

3. Мовна та наукова картини світу.

4. Формування термінологічної бази фахівця (математичні, фізичні, хімічні, загальнотехнічні терміни; економічні терміни; терміни обчислювальної техніки; терміни обраного фаху).

5. Сучасна українська термінологія: історія, стан, проблеми, перспективи. Видатні термінознавці України.

Тема 11. Теоретичні питання перекладознавства.

1. Міжкультурна комунікація фахівця, її завдання. Поняття «перекладання» і «переклад».

2. Види перекладання: за способом виконання (людське, машинне, комбіноване); за формою презентації (усне й письмове); за ступенем повноти передання інформації (повне, реферативне, анотаційне); за жанрово-стилістичними особливостями (ділове, публіцистичне, розмовне та ін.); за метою перекладання (спеціальне, або технічне; художнє).

3. Види усного перекладання: переваги й недоліки.

4. Комп'ютерне перекладання тексту: типи й причини помилок.

5. Типи еквівалентності. Перекладання різних типів лексичних одиниць. Лексичні (термінологічні) паралелі. Приклади «хибних друзів перекладача».

Тема 12. Словники у професійному мовленні.

1. Лексикографія як наука про укладання словників. Типи лексикографічних праць. Структура словникової статті.

2. Термінографія. Види термінологічних словників. Принципи укладання термінологічних словників.

3. Електронні словники.

4. Проблеми використання словників на сучасному етапі розвитку української мови. Значення словників у професійній діяльності фахівця.

Тема 13. Граматичні труднощі перекладання термінів.

1. Правила перекладання термінів.
2. Перекладання назв процесових понять і наслідків дій.
3. Особливості вживання дієприкметників у науковому стилі.

Тема 14. Граматичні труднощі вживання термінів і загальноновживаних слів у наукових текстах.

1. Труднощі вживання термінів-іменників (родовий відмінок іменників чоловічого роду однини).
2. Правила використання числівників у мовленні фахівця.
3. Помилки у змісті й будові висловлювань (порядок слів; активні й пасивні конструкції; особливості керування в українській мові; правила застосування українських прийменників).

Теми лабораторних робіт

Лабораторні роботи в рамках дисципліни не передбачені.

Самостійна робота

Під час самостійної роботи студенти опрацьовують навчальний матеріал, вивчають теми та питання, які не викладаються на практичних заняттях, виконують практичні завдання, презентації, готуються до контрольних робіт, іспиту.

Теми самостійної роботи

Змістовий модуль 1. Наукове й ділове спілкування як складники фахової діяльності.

Тема 1. Державна мова – мова професійного спілкування.

1. Особливості мовної політики в Україні.
2. Система стилів української літературної мови. Характеристика.

Тема 2. Наукова література як основне джерело фахових знань.

1. Стандартні звороти наукового стилю

Тема 3. Письмова репрезентація результатів наукових досліджень.

1. Оформлення інших видів наукових праць (стаття, тези, рецензія).

Тема 4. Правила оформлення наукових праць.

1. Оформлення цитат і посилань (покликань).
2. Розділові знаки в реченнях із цитатами.

Тема 5. Теоретичні засади діловодства.

1. Заява. Правила укладання заяв.
2. Класифікація документів.
3. Мовні кліше офіційно-ділового стилю.

Тема 6. Правила укладання ділових паперів.

1. Пояснювальна записка. Правила оформлення пояснювальної записки.

Тема 7. Нормативність фахового мовлення.

1. Особливості деяких норм української літературної мови: орфоепічні норми (правила наголошування деяких термінів); орфографічні норми (написання термінів разом, окремо або через дефіс); лексичні норми (розрізнення термінів-паронімів); стилістичні норми (тавтологія і плеоназм).

Змістовий модуль 2. Основи термінологічної та лінгвістичної підготовки фахівця.

Тема 8. Теоретичні засади термінознавства.

1. Інші мовні засоби вираження спеціальних понять: номенклатурні назви і професіоналізми.
2. Зв'язки термінознавства з іншими науковими дисциплінами.

Тема 9. Шляхи виникнення нових термінів.

1. Скорочування складних і складених термінів у науковому тексті, вимоги до їх творення та правопису.
2. Правопис термінів іншомовного походження.

Тема 10. Термінологічне планування в Україні.

1. Опанування 50 фаховими термінами з дефініціями.

Тема 11. Теоретичні питання перекладознавства.

1. Способи перекладання (транскодування, калькування, описове перекладання).
2. Перекладацькі трансформації.

Тема 12. Словники у професійному мовленні.

1. Особливості творення й уживання назв осіб за родом діяльності (професією, посадою, званням), назв знарядь праці, пристроїв, деталей.

Тема 13. Граматичні труднощі перекладання термінів.

1. Основні помилки під час перекладання термінів.
2. Редагування науково-технічних текстів.

Тема 14. Граматичні труднощі вживання термінів і загальноновживаних слів у наукових текстах.

1. Прикметники й займенники в наукових і ділових текстах.
2. Особливості використання дієслівних форм у мовленні фахівця. Способи вираження наказу.

Література та навчальні матеріали

Основна література

1. Методичні вказівки до практичних занять та самостійних робіт з дисципліни «Українська мова» для студентів і курсантів 1-го курсу технічних спеціальностей «Культура усного професійно-ділового спілкування» / уклад. Снігурова І.І., Писарська Н.В., Белова К.В., Дяченко О.В. – Харків: НТУ «ХПІ», 2020. – 45 с. <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47281>

2. Методичні вказівки до практичних занять та самостійних робіт з навчальної дисципліни «Українська мова для курсантів та студентів 1-го курсу «Наукова комунікація як складник фахової діяльності» / уклад. Белова К.В., Писарська Н.В., Снігурова І.І., Дяченко О.В. – Харків: НТУ «ХПІ», 2020. – 30 с. <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47443>

3. Методичні вказівки до самостійної роботи з навчальної дисципліни «Українська мова» для студентів 1-го курсу нефілологічних спеціальностей та курсантів ВІТВ «Правила укладання ділових паперів» / уклад. Снігурова І.І., Писарська Н.В., Белова К.В., Дяченко О.В. – Харків: НТУ «ХПІ», 2020. – 33 с. <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/47280>

4. Белова К.В. Українська мова за професійним спрямуванням для військовослужбовців: навчальний посібник / К. В. Белова, І. І. Снігурова, О. В. Дяченко, Н. В. Писарська. – Харків : НТУ «ХПІ», 2021. – 161 с. <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53145>

5. Українська мова професійного спрямування: метод. вказівки до самостійної роботи з дисципліни "Українська мова" (професійного спрямування) : для студентів 1-го курсу Навч.-наук. ін-ту механіч. інженерії та транспорту / уклад.: К. В. Белова, В. В. Субботіна, Н. В. Писарська ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". – Харків : Форт, 2022. – 45 с. [Електронний ресурс] <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/57033>

6. Методичні рекомендації до самостійної роботи з курсу "Українська мова": для студентів комп'ютерних спеціальностей / уклад.: С. М. Чернявська, О.М. Крimeць, М.П. Заверющенко, М.Ю. Лухіна, Г.І. Сабадир. – Харків, 2022. – 40 с. [Електронний ресурс] <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/57551>

7. Методичні рекомендації до самостійної роботи з курсу "Українська мова": для студентів електроенергетичних спеціальностей / уклад.: С. М. Чернявська, О.М. Крimeць, М.Ю. Лухіна, М.П. Заверющенко, Г.І. Сабадир. – Харків: НТУ «ХПІ», 2022. – 44 с. [Електронний ресурс] <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/57550>

8. Методичні вказівки з курсу «Українська мова (професійного спрямування)» для студентів спеціальності 162 «Біотехнології та біоінженерія» / Укл.: С. М. Чернявська, О. М. Крimeць, О. Є. Немерцова, О. В. Дяченко, Близнюк О. М., Масалітіна Н. Ю. – Харків: НТУ «ХПІ», 2022. – 38 с. [Електронний ресурс] <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60446>

9. Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Українська мова (професійного спрямування)» для студентів комп'ютерних спеціальностей / Укл. : В. А. Сухоруков, О. В. Шокуров, О. В. Дяченко – Х. : НТУ «ХПІ», 2023. – 50 с. [Електронний ресурс] <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/64492>

10. Методичні рекомендації до самостійної роботи з дисципліни «Українська мова» для студентів хімічних спеціальностей. Ч. І / Уклад.: Л. Я. Терещенко, С. М. Чернявська, С. А. Лещенко. – Харків: НТУ «ХПІ», 2023. – 23 с. [Електронний ресурс] <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/64496>

11. Методичні рекомендації до самостійної роботи з курсу «Українська мова» для студентів економічних спеціальностей / уклад. О.М. Крimeць, М.Ю. Лухіна, А.М. Гомон. – Харків : НТУ «ХПІ», 2023. – 40 с. [Електронний ресурс] <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/64486>

12. Методичні вказівки до самостійної роботи з навчальної дисципліни «Українська мова» (професійного спрямування) для студентів 1-го курсу спеціальності 132 «Матеріалознавство» / Уклад.: В. В. Субботіна, Н. В. Писарська. – Харків: НТУ «ХПІ», 2023. – 44 с. [Електронний ресурс] <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/64519>
13. Методична розробка до самостійної роботи з дисципліни «Українська мова» для студентів спеціальності «Фінанси і кредит» / Уклад.: Л. Я. Терещенко, А.М. Гомон. – Харків : НТУ «ХПІ», 2023. – 24 с.[Електронний ресурс]<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/69077>
14. Методичні вказівки з курсу «Українська мова (професійного спрямування)» для здобувачів І (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальностей «Психологія, соціологія, соціальна робота, фізична культура і спорт» / Укл.: С. М. Чернявська, Т. О. Солодовник, О. Є. Немерцова. – Харків : НТУ «ХПІ», 2024. – 49 с.<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/75823>
15. Методичні вказівки з курсу «Українська мова (професійного спрямування)» для здобувачів І (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 161 «Хімічні технології та інженерія» / уклад. Д.В. Мірошніченко, О.М. Крimeць, М.Ю. Лухіна. – Харків : НТУ «ХПІ», 2024. – 41 с.<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/75824>
16. Методичні вказівки до самостійної роботи з дисципліни «Українська мова» для студентів хімічних спеціальностей. Частина II / Уклад. : Л. Я. Терещенко, С. М. Чернявська, В. А. Сухоруков. – Харків : НТУ «ХПІ», 2024. – 22 с. [Електронний ресурс] <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/81412>

Додаткова література

17. Панькевич О.О. Українська мова за професійним спрямуванням: навчальний посібник для дистанційного навчання/ Олена Олександрівна Панкевич.- Одеса: ФОП Побута М.І., 2021.- 76 с. https://www.pedagogic-master.com.ua/2022/Pankevich_1.pdf
18. Попович Н. М., Гажук-Котик Л. Г. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023.- 232 с. <https://library.kre.dp.ua/Books/2-4%20kurs/Українська%20мова%28за%20проф.спрям.%29/Popovych-Ukrainska-mova-za-profesiinym-spriamuvanniam-2023.pdf>
19. Голоюх Л.В. Українська мова за професійним спрямуванням. Для студентів навчально-наукового фізико-технологічного інституту : навч. посібник. - Луцьк, 2022. - 192 с. <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21232/1/posibnyk.pdf>
20. В. Ю. Підгурська, І. В. Голубовська. Українська мова за професійним спрямуванням. Навчальний посібник / В. Ю. Підгурська, І. В. Голубовська. - Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2022. - 192 с. <http://eprints.zu.edu.ua/33841/1/Pidgurska.pdf>

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

Вид робот	Кількість балів
Робота на практичних заняттях	42
Контрольна робота 1	15
Контрольна робота 2	15
Підсумковий семестровий контроль	28
Всього	100

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції Інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

26.08.2024

Завідувачка кафедри
Світлана
ЧЕРНЯВСЬКА

26.08.2024

Гарант ОП
Олександр
ОСТРОВЕРХ